

Кашубські музеї та скансени в Західному Помор'ї Польщі

Ольга Сегеда

Західне Помор'я — край густих лісів, блакитних озер і запашних лугов на Північному Заході Польщі, який в добу середньовіччя населяли нащадки помор'ян — велелюдного племінного союзу західних слов'ян, ареал котрого в добу середньовіччя охоплював межиріччя Вісли та Одри від південного узбережжя Балтики до річки Варти. І досі в Західному Помор'ї живуть кашуби (від кашуб. *Kaszëbi*; пол. *Kaszubi*; нім. *Kaschuben*), яких сучасні вчені вважають нащадками помор'ян [1]. Декотрі з них вважають кашубів окремою етнічною групою, інші — етнографічною групою польського народу. Починаючи з XIII ст., кашуби як нащадки помор'ян стали об'єктом польсько-німецького протистояння на Помор'ї, яке не припинялось практично до кінця Другої світової війни. Кашубські землі, за котрими в Польщі закріпилася назва "Кашуби", неодноразово переходили з рук в руки, що стояло на заваді консолідації кашубського етносу. Більшість нащадків колишніх помор'ян була асимільована

німцями та поляками і над кашубами нависла загроза цілковитої асиміляції.

Процес національного відродження кашубів розпочався наприкінці XIX — на початку XX ст., коли в їхньому середовищі сформувався новий соціальний прошарок — інтелігенція. В цей час з'явилися перші публікації, присвячені історії, мові та культури людності Західного Помор'я. З цим процесом пов'язані також перші спроби створити національні музеї, які розглядалися як засіб порятунку національної культури.

На сьогодні на Кашубах можна відвідати десятки музеїв

та скансенів, розташованих, здебільшого, у кашубських селах і містечках. Найбільші з них — Кашубський етнографічний парк (*Kaszubski Park Etnograficzny*) у с. Вдзидзе Кішевське та Музей словінського села (*Muzeum Wsi Słowińskiej*) у с. Кюки, Кашубський національний музей (*Muzeum Kaszubskie*) у Картузах. Відкрито також Музей кашубської кераміки (*Muzeum Ceramiki Kaszubskiej*) у Хмельні, Музей риболовства (*Muzeum Rybołówstwa*) і Музей національного гімну в Бендоміне (автор гімну Юзеф Вибіцький походив з відомої кашубської шляхецької родини і народився у самому серці Кашуб — у Сікожині під Вежицею) тощо. З декотрими з них вдалося ознайомитись автору даної публікації під час етнографічних мандрівок територією Кашуб влітку 2009 року.

Незабутнє враження залишили відвідини Кашубського етнографічного парку у с. Вдзидзе Кішевське, який було засновано 1906 р. Ізидором Гульговським — колекціонером, відомим діячем кашубського національного відродження, автором низки наукових праць, та його дружиною Теодорою —

Музей в Картузах

донькою німецького вчителя, яка цікавилася гаптуванням і пізніше відродила кашубську національну вишивку. Історія цього музейного комплексу — першого в Польщі скансену — розпочалася з того, що родина Гульговських викупила в місцевого господаря хату XVIII ст. Саме в цій споруді, яка на той час мала понад 150 років, згодом відродилося дуже популярне колись серед кашубів мистецтво плетіння з кореня сосни, гаптування, розпис на склі, меблярство з візерунками у народному стилі тощо. У 1932 р. пожежа повністю зруйнувала музей, проте Ізидора, яка тоді вже овдовіла, за чотири роки спромоглася відновити його, і у 1948 р. передала хату з усім начинням, традиційним для жителів кашубських сіл, у власність державі. Згодом тут було створено скансен, куди з різних регіонів Кашуб поступово перенесли різні житлові і господарські споруди. Нині 100-літній музей обіймає площу у 22 га і налічує понад 45 об'єктів, серед яких сільські хати, двори, школа, кузня, вітряки, костел, господарські споруди тощо, що свідчить про багатство і різноманітність сільського будівництва у XVII–XX ст. Кашубський етнографічний парк у с. Вдзидзе Кішевське є дуже популярним: щороку сюди приїздить десятки тисяч відвідувачів з усіх кінців Польщі і зарубіжжя.

Ще один скансен — Музей словінського села знаходиться у с. Клюки неподалік від м. Слупськ. Він був відкритий

Музей у Вдзидзе Кішевське.

1963 р. за ініціативи групи етнографів і музейних працівників, які прагнули зберегти для нащадків відомості про традиційну матеріальну і духовну культуру словінців — локальної групи кашубів, представники якої дотримувалась лютеранства і на середину XX ст. розмовляли переважно німецькою мовою. Після завершення Другої світової війни словінців виселили до Німеччини.

З розповіді екскурсоводів можна довідатись, що спочатку

в межах скансену знаходилися лише одна стара хатина, дві господарські будівлі, де зберігався інвентар, стодоли, а також колодязь із журавлем (усього 318 експонатів). У 1974–76 рр. до скансену було перенесено ще шість будинків XVIII–XIX ст., трохи пізніше — рибальський двір XIX ст. Поступово музей розширювався: наприкінці минулого століття його площа охоплювала 5 гектарів землі, де розташувалось понад 20 садіб. Музей набув вигляду “живого словінського села” [2].

Нині для відвідувачів відчинено двері майже всіх дворів з хатами, господарськими спорудами, стодами, печами для випікання хлібу. Відвідувачі мо-

жуть оглянути корчму початку XX ст., рибальський курінь, стару школу у Клюках, експозицію під назвою “Поморська кухня”. Поступово поповнюється колекція сільськогосподарської техніки, якою наприкінці XIX — в першій половині XX ст. послуговувались мешканці словінських сіл.

На території музею організовано курси з народного рукоділля, які можуть відвідувати всі охочі. В музеї також розміщується архів, де зберігаються матеріали, що стосуються словінських земель: часописи, фотографії, марки тощо.

Інший привабливий для захоханих у минувшину музейний об'єкт на Кашубах — Кашубський музей (Muzeum Kaszubskie) в м. Картузи — культурному та туристичному центрі Кашубів. Його заснував Францішек Тредер — відомий кашубський поет і культурний діяч, який ще до Другої світової війни зібрав велику колекцію предметів господарського вжитку та народного мистецтва і 1932 року організував першу виставку з етнографії кашубів. Згодом ця колекція лягла в основу експозиції музею, офіційно відкритого в Картузах у 1947 році. На той час відвідувачі могли оглянути тут етнографічну та археологічну ко-

лекції. 1949 р. тут було організовано виставку кашубського народного мистецтва. Нині Кашубський музей складається з 7 залів, де представлено сільськогосподарські знаряддя, різне рибальське знаряддя, кухонний інвентар, гончарні вироби (як давні, так і сучасні), вишитий національний одяг тощо. В окремій кімнаті експонується посаг молодої.

Одним із наймолодших, але дуже популярних музеїв на Кашубах, є Музей кашубського-поморського письменництва і музики у м. Вейхерово, який відкрився у 1968 році. У жовтні 1993 р. музей одержав нове приміщення — Палац Пшебендовських (Keysserlingków), який знаходиться в центрі міста. Це одна з найпривабливіших пам'яток старовини даного регіону Польщі.

Музей кашубського-поморського письменництва і музики поєднує функції власне музею, науково-дослідницької інституції, архіву та бібліотеки. В експозиції представлено традиційні кашубські строї; колекції вишивки, включаючи сучасні зразки, виконані переможцями конкурсів з гаптування в Кашубах; перші книги, написані кашубською мовою; музичні інструменти тощо. Окрему залу присвячено життєвому

шляху і творчій діяльності визначного сучасного польського історика кашубського походження Геральда Лябуди, який тривалий час очолював Інститут історії Помор'я Польської Академії Наук у м. Познань, і є автором ґрунтовних досліджень, присвячених історії Помор'я.

В архівах музею зберігається творча спадщина відомих кашубських і поморських письменників, музикантів, політичних діячів тощо. Зокрема, там знаходиться архів одного з найвизначніших творців кашубської літератури Олександра Майковського. У музеї є також величезна бібліотека, де

зберігаються стародруки, книги з історії, археології, етнографії та культури Помор'я, значна частина яких походить із особистої книгозбірні Геральда Лябуди, підбірка регіональної преси, картографічні матеріали. Щороку у його стінах видаються наукові збірки, проводяться наукові конференції, організуються театральні вистави і виступи фольклорних ансамблів.

Загальне враження від відвідин музеїв та скансенів Західного Помор'я таке: незважаючи на складну етнічну ситуацію, притаманну культурному пограниччю, драматичні події, пов'язані з перебігом Другої світової війни та її наслідками, кашуби зберегли для нащадків надбання своєї традиційної матеріальної та духовної культури, забезпечивши сув'язь минулих та майбутніх поколінь. Ці культурні об'єкти відіграють надзвичайно важливу роль у житті кашубської спільноти. Здійснилась мрія Олександра Майковського, який так обґрунтовував необхідність створення кашубських музеїв: "Хочемо зберегти скарби, зали-

Музей у м. Вейхерово.

■ красназавчо-етнографічні нариси

шені нам нашими Батьками, для майбутніх поколінь, аби усіх нас об'єднувала єдина традиція”.

З розмов із музейними працівниками Західного Помор'я Польщі ми довідались, що нині вони наполегливо шукають засоби популяризації своєї справи. Поступово, хоч і повільно, відбувається процес переходу на сучасні, електронні та інтерактивні форми діяльності. Мережа Інтернету не тільки полегшує (і, що важливо, робить дешевшим) розповсюдження інформації про нові надходження до музейних колекцій, але уможливорює також швидкий обмін інформацією

Музей у Клюках.

потенційних відвідувачів музеїв. Ідеї різні: від дозволу доторкатись до окремих експонатів (це особливо важливо для дітей), до вдосконалення архі-

тектурних форм музейних споруд та організації конкурсів, фестивалів і ярмарок у приміщеннях музеїв. Побажаємо ж їм успіхів у цій благородній справі.

між музейними структурами. На погляд музейних фахівців, Інтернет заохочує місцеве населення до відвідування музеїв і приманує сюди безліч туристів-іноземців[3]. Одночасно працівники музеїв ведуть дискусії з приводу того, як зацікавити

1. Gerald Labuda. Historia Kaszubów w dziejach Pomorza. — T. I. Czasy średniowieczne. — Gdańsk, 2006. — S. 535.
2. http://www.muzeumkluki.pl/historia_muzeum.html
3. Cezary Obracht-Prondzyński. Kaszubskich pamiątek skarbnice. O muzeach na Kaszubach — ich dziejach, twórcach i funkcjach społecznych. — Gdańsk, 2008. — S. 17.

Мангуп-Кале — перлина гірського Криму

Олександр Манаєв
Сергій Зозуля

